COMUNITATEA DE PE RAMPĂ - PATA RÂT

studiu de caz realizat de Dora Călian și Graţiela Rostaș

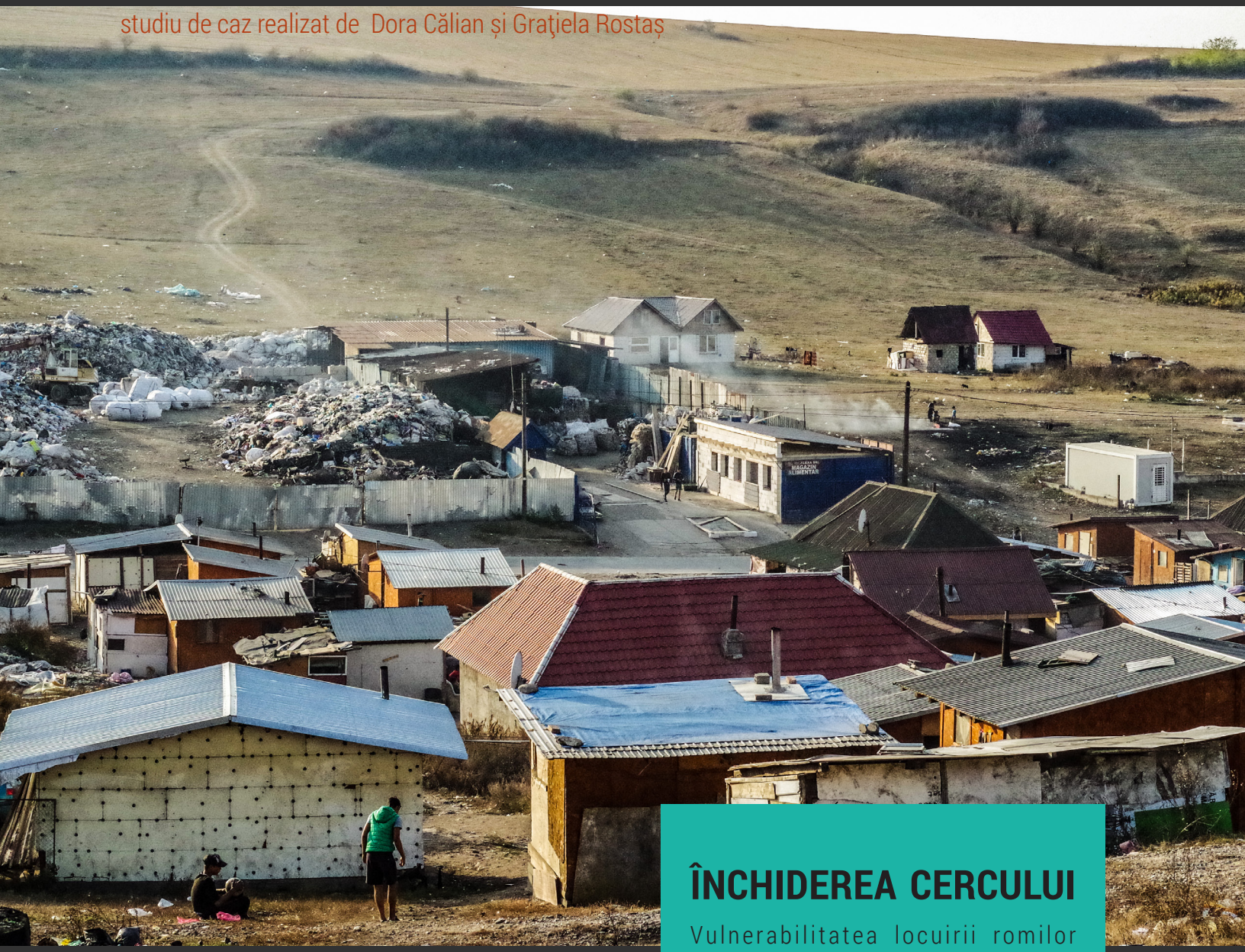

ÎNCHIDEREA CERCULUI

Vulnerabilitatea locuirii romilor și interesele din domeniul locuirii

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE

2019. Document cu revizuiri și completări realizate de echipa de proiect din cadrul organizaţiilor Centrul de Resurse Juridice (CRJ) și Romani CRISS - Centrul Romilor pentru Intervenţie Socială și Studii.

Nu știe nimeni de unde vine numele Pata Rât, nu apare pe nici o hartă, dar el înseamnă locul unde se află groapa de gunoi de la periferia unuia dintre cele mai bogate orașe din România, Cluj-Napoca. Aici i-au împins autorităţile pe cei săraci. În unul dintre cele mai mari ghetouri din ţara noastră, unde peste 70% din populaţie e de etnie romă, își duc traiul zilnic aproape 2.000 de suflete, dintre care sute de copii.[1]

Imaginează-ţi că ești copil și trăiești printre mormane de gunoaie, din care mănânci și din care te îmbraci. Ești murdar și nu ai apă să te speli. Jucăriile tale sunt obiectele aruncate de alţi oameni. Ești înconjurat de sărăcie, probleme, suferinţă și mulţi câini. Respiri un aer toxic și iarna îngheţi de frig. Nu cunoști altă realitate, nu știi ce înseamnă să trăiești într-un sat sau oraș, în condiţii decente, aproape de școli, magazine, pieţe, staţii de autobuz. Crești într-un loc ireal pentru 2019, în cea mai săracă comunitate din Pata Rât, în comunitatea de pe rampa de gunoi a municipiului Cluj-Napoca.

Pe rampa din faţă există 9 familii de romi, pe rampa din spate există 5 familii, iar în medie, o familie are între 3 și 7 copii; majoritatea persoanelor sunt rude între ele. Locuinţele lor sunt la o distanţă apropiată de groapa de gunoi și de depozitul de deșeuri infecţioase. Pe rampa din faţă, există o singură casă cu fundaţie, iar pe rampa din spate două case cu fundaţie, toate celelalte locuinţe sunt barăci improvizate din placaj și acoperiș din tablă, fără utilităţi, fără ca ele să ofere condiţii normale de trai.

Comunitatea a locuit în anii '90 în comuna Florești, judeţul Cluj, iar de acolo persoanele au fost evacuate ca urmare a unor revendicări; locuiau în corturi improvizate sau în căruţe. În anul 2005, persoanele au fost evacuate din Mănăștur și duse pe rampa de gunoi din Pata Rât. Aici și-au improvizat diferite barăci în care au locuit, fiind constant ameninţate de poliţie cu o nouă evacuare.

În 2005, barăcile improvizate au fost incendiate de poliţie, iar persoanele au fost evacuate de pe rampa de gunoi, ele stabilindu-se pe rampa din faţă, respectiv din spate, unde locuiesc și în prezent.[2]

1 Daniel Măgureanu, „Made in Romania. PATA RÂT locul nemarcat pe hartă, care înseamnă boală, sărăcie cruntă și chiar moarte". EVZ.ro, 04.06.2019, hiperlink în secţiunea Linkuri

2 Informaţii din interviurile luate comunităţii de pe rampă în data de 24.03.2019

Înainte am stat în Florești. Am stat acolo am avut casă. M-o scos afară în februarie când era mai frig. Și de acolo ne-am hotărât noi și ne-am dus în pădure. O șatră de copii erau. Și ne aduceu bieţii români din Mănăștur din milă haine, lemne și de mâncare, ne aduceu săracii. Și de la un timp o vinit un poliţei, îl chema numele Costache și o zâs, hai să vă aduc la Pata Rât. Ne-o adus aici. Ne ardeu hainile din căruţă, ne dăde cu poliţie, tăt dăde foc cu haine cu tăt, căruţe, haine, tăt, tăt, tăt. Și durmem fără haine, pe unde găsem, pă la bidone. Tăţ câţ ne știţ aici de aicia din partea asta și mai sunt acolo sus care stau în barăci. (Doamna L.C., persoană intervievată)

Povestea Pata Rât

Din descrierile expuse în cartea „Pata" (Editori A. Dohotaru, H. Harbula, E. Vincze, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2016), zona de locuire Pata Rât de la marginea orașului Cluj-Napoca include patru cazuri diferite. Există Colonia Dallas și colonia plasată pe rampa de gunoi, care s-au format începând cu anii '60-'70 și s-au extins după 1990 întrucât tot mai multe persoane sărace s-au stabilit aici în căutarea unor surse de venit și a unei locuiri accesibile. Este colonia de pe strada Cantonului, care s-a constituit de-a lungul a două decenii, unele dintre persoanele care locuiesc aici fiind evacuate din mai multe zone ale Clujului, iar altele s-au așezat pe această stradă deoarece nu aveau adăpost și nu au găsit în altă parte resurse de trai accesibile. Apoi, e colonia denumită de autori în 2010 Noul Pata Rât, terenul ocupat fiind denumit de autorităţi în acea vreme „Colina Verde", ulterior strada Platanilor. Acastă colonie s-a format în urma amplasării în decembrie 2010 de către Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca, a zece case modulare și a strămutării forţate a familiilor evacuate dintr-o zonă relativ centrală a orașului, de pe strada Coastei.[3] În data de 17.12.2010, 76 de familii aparţinând unor categorii sociale marginalizate, marea lor majoritate de etnie romă, au fost evacuate de pe strada Coastei de pe domeniul privat al Municipiului Cluj-Napoca. Această evacuare a fost una ilegală întrucât, spaţiul locativ pe care persoanele îl ocupau reprezenta domiciliul acestora în sensul de locuinţă statornică, indiferent dacă deţineau un contract de închiriere încheiat în acest sens, sau dacă ocupau terenul informal. Primarul a dispus desfiinţarea acestor construcţii și amenajări, astfel că demolarea lor a fost o ingerinţă în dreptul celor afectaţi la respectarea domiciliului. S-a încălcat astfel art. 8 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului care consacră dreptul persoanei la respectarea domiciliului, instituie obligaţia negativă a administraţiei publice de a se abţine de la orice acţiune care să aducă atingere acestui drept, precum și obligaţia pozitivă a acestuia a lua măsurile necesare pentru a asigura respectarea reală a dreptului la inviolabilitatea domiciliului.[4]
În cadrul interviurilor realizate cu cei care locuiesc

3 E. Vincze, A. Dohotaru „Pata - tematică și abordare" în cartea „Pata", Editori A. Dohotaru, H. Harbula, E. Vincze, Editura Fundaţiei pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2016, p. 6

Sursă foto: cartea *„Pata"*, Editori A. Dohotaru, H. Harbula, E. Vincze, Editura Fundaţiei pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2016

4 E. Vincze, A. Dohotaru, „Istoria formării Pata Rât ca zonă de locuire marginalizată și precară" în cartea „Pata", p. 26 - 28

„în spatele fiecărei dislocări de locatari se află și interese imobiliare și planuri de dezvoltare care nu iau în considerare drepturile sociale ale celor dislocaţi. Ce s-a întâmplat, de exemplu, cu terenul de pe Coastei? Mare grabă în decembrie 2010, evacuare, demolări, ca nu cumva să se întoarcă oamenii dacă rămâne vreo părticică de casă acolo, pentru ca în mai 2011 să se dea acest teren în folosința gratuită a Arhiepiscopiei Ortodoxe pentru a construi campusul Facultății de Teologie Ortodoxă, care ține de Universitatea Babeş-Bolyai. De atunci, s-a mai făcut un teren de joacă pentru copii. Mai nou se construieşte o creșă. Toate aceste mutări țin deci de interese imobiliare şi de dezvoltare. Acolo unde terenul public începe să aibă valoare mai mare decât casa de pe teren, iar primăria poate pune în circulație acel teren, să-l vândă, să-l dea în concesiune, să-l dea gratuit, casele de pe terenul acela vor dispărea cu siguranță.”

— Prof. dr. Enikő Vincze de la Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai, interviu în cartea *„Pata”*, Editori A. Dohotaru, H. Harbula, E. Vincze, Editura Fundaţiei pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2016 p. 301

pe rampă, persoanele au declarat că au cumpărat de la o persoană fizică terenul pe care și-au edificat adăposturile, sens în care au încheiat un contract la un notar public, preţul fiind de 55.000 lei (în anul 2012). Ulterior, au constatat că terenul vândut se situa de fapt altundeva, iar suprafaţa care figura în contract mai fusese vândută și altor persoane. Oamenii au declarat totodată că, întrucât nu sunt înscriși în Cartea Funciară ca și proprietari ai terenului pe care și-au construit locuinţele, primăria nu îi poate racorda la apă și curent electric. Sunt foarte nemulţumiţi de această situaţie.

Cartierele Dallas și Coastei

Efectele asupra comunităţii

Sănătatea

Locuinţele sunt la o distanţă mică de groapa de gunoi și de depozitul de deșeuri infecţioase. Terenul toxic al rampei de gunoi pune în pericol grav sănătatea comunităţii care trăiește în această zonă. Împingerea acestor oameni, prin evacuări și relocări sau lipsă de alte opţiuni, să trăiască în zona rampei de gunoi contravine Declaraţiei internaţionale a drepturilor omului şi mediului adoptată la Geneva în 1994. Această Declaraţie precizează, printre altele, că drepturile omului includ şi dreptul la condiţii de locuit într-un mediu sănătos, nepoluat şi nedegradat de activităţi care pot afecta sănătatea şi bunăstarea oamenilor.[5] Situaţia în care trăiesc acești oameni contravine şi legislatiei in vigoare care arată că distanța minimă de protecție sanitară între teritoriile protejate şi perimetrul unităților care produc disconfort şi riscuri asupra sănătății populației, respectiv rampele de transfer deșeuri, este de 200 de metri.[6]

Din discuţiile purtate cu comunitatea de pe rampă a reieșit că oamenii se confruntă cu probleme de sănătate, iar aerul poluat îi afectează:

5 E. Vincze, „Cercetarea activistă este un gest politic care rezultă în acţiuni practice ce își propun să schimbe ceva în relaţiile de putere în favoarea celor «nedreptăţiţi»", în cartea „Pata", p. 46

6 Conform prevederilor Ordinului Ministerului Sănătăţii nr. 199 din 4 Februarie 2014, art. 11 alin. (1) pct. 49.

Aici e rău, asta-i rău, de apă, de curent. Uitaţi, vine vara, aicia murim de mirosul ăsta de la gunoaiele astea. Am lucrat la Oncos 2 săptămâni și când vinem în fiecare seară vomitam, vărsam tăt din mine, de la miros. Dapăi un copil care crește aici? (..) Mi-aș dori să plecăm de aici într-un loc mai bun, dar nu avem unde. Unde să mergem? Oare s-ar găsi un loc ca să ne mute pe noi undeva de aici? **(Domnul E.L., persoană intervievată)**

Interior locuinţă din Pata Rât

Sunt bolnavă cu inima, sufăr cu fiara, cu capul, am avut tumore la cap unde-i lovitura și acum când e vreme mare mă doare foarte tare. De la inimă mi se umflă picioarele, mi-am pus apă rece sub fustă să se tragă umflătura. De 4 ani nu mai merg nicăieri, nu pot merge nicăieri. Cine mă ajută? nimeni. Am noroc cu bărbatul, dar și el e nenorocit. Am avut aici un năcaz mare, mi s-o ars 2 fete, una de 8 ani, una de 7 ani, bărbatul tăt o fost ars. Fătuţa tătă o fost arsă pă obraz, că era mică. Nimeni nu m-o ajutat. De la cuptor, de la sobă, acolo în fundu' rămpii. Erau niște omeni care nu ajută pă nimeni. Am stat fără haine, fără nimic. O vinit unu G., cum îl chema șî ne-o adus niște haine săracu' șî ne-am învelit acolo cum am putut. Era de la partidu' romilor (...). **(Doamna L.C., persoană intervievată)**

Cei din rampă sunt cei mai afectaţi fiindcă sunt în proximitatea cea mai imediată de rampa de gunoi (...). Toxicitatea îi afectează foarte tare, sunt foarte mulţi copii în Pata Rât cu probleme respiratorii și există desigur și alte probleme de sănătate dezvoltate în urma toxicităţii și a mediului foarte poluat de acolo.

— Stoleru Maria, Asociaţia de Dezvoltare Intercomunitară Zona Metropolitană Cluj (ADI-ZMC)

Locul de muncă și accesibilitatea

Din discuţiile cu comunitatea a reieșit că femeile nu sunt angajate, sunt casnice, iar o parte din bărbaţi vând fier vechi sau lucrează la compania de salubritate Rosal din Cluj-Napoca. Adulţii deţin cărţi de identitate provizorii, nu permanente, deoarece nu pot face dovada cu documente a posesiei sau proprietăţii unei locuinte. Acest fapt creează oamenilor un sentiment de nesiguranţă permanentă, deoarece primăria i-ar putea muta din nou. În plus, un tânăr ne-a declarat că îi este imposibil să plece în străinătate la muncă, din pricina faptului că nu posedă o carte de identitate permanentă.

Primăria ar putea să subvenţioneze transportul în comun pentru o sumă din bugetul local care să vizeze adresarea unor probleme punctuale din Pata Rât care, în mintea mea, ar fi absolut necesare. Să vă dau un exemplu: ar putea să subvenţioneze transportul în comun pentru persoanele din Pata Rât care sunt înscrise la Agenţia Judeţeană pentru Ocuparea Forţei de Muncă (..); ar putea să le subvenţioneze un abonament pe linia 8L care este singura linie care ajunge în Pata Rât și cu ajutorul acestei subvenţii să impulsioneze compania publică de transport în comun care este o regie autonomă (..); ar putea să pună presiune ca aceste linii să funcţioneze și sâmbăta și duminica și de asemenea să fie mai frecvente. Deci ar putea să subvenţioneze compania de transport în comun pentru acest drept minim de a ieși din comunitate, unde nu există farmacie, nu există unitate medicală, există numai câteva magazine unde preţurile sunt mai mari decât preţurile din Cluj (..). Sunt o serie de lucruri foarte punctuale, care nu ar necesita un buget mai mare decât bugetul pentru iluminatul de Crăciun al orașului, sau bugetul pentru un eveniment de lansare al proiectelor pentru platformele de sprijinire a capitalului sub diferitele forme care vin la Cluj. Deci cu un buget mic ar putea să aducă schimbări semnificative în viaţa acestor oameni.

— Cristina Raţ, Lector, Facultatea de Sociologie şi Asistență Socială, Universitatea Babeș Bolyai Cluj-Napoca

Școala

Școlile la care merg copiii sunt cele din localităţile Cara și Cojocna, ei fiind duși în fiecare dimineaţă cu microbuzul, de către organizaţia Asociaţia de Dezvoltare Intercomunitară Zona Metropolitană Cluj din cadrul primăriei. Înainte de a fi duși la școală, copiii sunt spălaţi la unitatea mobilă a acestei organizaţii, unitate care se află în Pata Rât. După școală, sunt aduși înapoi la unitate, unde primesc o masă și sunt ajutaţi la teme.

Unitatea mobilă a Asociaţiei de Dezvoltare Intercomunitară Zona Metropolitană Cluj, sursă foto: www.patacluj.ro

Sursă foto: www.patacluj.ro

Doamna C.B., mama a 6 copii având vârstele de 14 ani, 10 ani, 9 ani, 4 ani și 2 ani, dintre care 2 merg la școală, a declarat că nu au apă, lumină și nici curent, iar încălzirea se face cu sobă pe lemne, în cazurile fericite în care au lemne.

> ***Greu mă descurc, nu-i lemne, nu-i apă, nu-i mâncare, numai' din capu' meu, mâna de ajutor la nimeni, îţi dau seama, nici ajutor nu e cu atâţia copii. Acela dă mamă un dărab de pită, acela dă mamă aia, de unde, sângură? Una-i când îi un bărbat lângă tine, mai te-ajută, mai face un ban, mai mere la lucru.*** **(Doamna P.L., persoană intervievată)**

Relaţia cu autorităţile

> ***Pe rampă poliţia a avut mai multe rânduri de acţiuni prin care a dat foc la colibele oamenilor sau le-a demolat. Poliţia s-a mobilizat, aparent, la plângerile orășenilor care aveau terenuri chiar lângă rampă, chiar dacă nu foloseau la nimic acele pământuri: „Și în Dallas au fost câteva razii, când poliţia căuta infractori sau când au vrut să ne ia în evidenţă, dar niciodată nu au fost de genul celor de pe rampă, să alunge locatarii sau să le demoleze casele."—fragment din interviu realizat cu un locuitor din Dallas[1] [altă așezare din zona Pata Rât***

1 E. Vincze, „Istoria formării Pata Rât ca zonă de locuire marginalizată și precară", în cartea „Pata", p. 36

În cauza **Lingurar și alţii împotriva României** (cererea nr. 5886/15), Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a condamnat România în octombrie 2018 la plata unor despăgubiri în cuantum de 11.700 euro pentru fiecare dintre două persoane de etnie romă din comunitatea de pe rampă (respectiv A.L. si T.L.), plus cheltuieli de judecată, deoarece, organele de poliție română au folosit forța în mod „excesiv şi nejustificat de circumstanțe" în timpul unor operațiuni de căutare a unor suspecți de furt, iar totodată autoritățile române nu au investigat suficient o posibilă „motivație rasistă" a poliției române în organizarea acelor operațiuni.

În fapt, întrucât fuseseră înregistrate mai multe plângeri privind fapte de furt, poliția română a efectuat o investigație în baza căreia a organizat împreună cu jandarmeria, pe 5 noiembrie 2005, o primă operațiune în comunitatea romă de la Pata Rât. În cursul acestei operațiuni au fost recuperate o serie de obiecte furate şi au fost operate două arestări. În urma descoperirii acestor bunuri furate şi a dovezilor conform cărora şi alți suspecți se aflau în acea comunitate romă, pe 8 noiembrie a fost efectuată acolo o a doua operațiune a poliției. Reclamanții au refuzat să iasă din case şi au fost scoşi afară cu forța, iar la finalul operațiunii poliția a dat foc taberei.

Pe 21 decembrie 2005, reclamații au formulat o

plângere penală împotriva polițiștilor şi jandarmilor care au participat la cele două operațiuni, acuzându-i de comportament abuziv prin violență verbală, atac, amenințare şi distrugere prin incendiere. Instanţele române nu le-a dat dreptate astfel că, în cele din urmă, Curtea de Apel din Oradea a clasat cazul prin hotărârea definitivă din 5 iunie 2014.

Reclamații s-au adresat Curţii Europene a Drepturilor Omului în data de 18 decembrie 2014. Prin hotărârea pronunţată în 2018, CEDO a reţinut că „folosirea forței de către poliție împotriva dlui Lingurar şi dlui Lăcătuș a fost excesivă şi nejustificată de circumstanțe". CEDO a reţinut totodată că „dl. L.A. a fost trântit la pământ de către un ofițer de poliție şi dl. L.T. a fost lovit cu un baston polițienesc deşi nu opunea rezistență şi a fost imobilizat de doi ofițeri de poliție", iar „aceste acte de brutalitate au fost menite să stârnească sentimentul de teamă, angoasă şi inferioritate care pot umili şi înjosi", punerea la pământ a reclamantului reprezentând un act ce „afectează demnitatea umană".

Chiar dacă nu a reţinut că acțiunea poliției a avut o motivație rasistă, CEDO a considerat că investigarea de către autoritățile române a acuzației de rasism formulate de reclamanți nu a fost aprofundată suficient. În plus, s-a reţinut că investigația autorităților române s-a concentrat numai pe circumstanțele în care s-au desfăşurat operațiunile poliției şi pe plângerea formulată de reclamantul L.T. privind relele tratamente la care a fost supus, nu şi pe cea a reclamantului L.A., iar investigarea plângerii formulate de reclamantul L.T. a durat prea mult, peste opt ani.

În această viziune, CEDO a reţinut că România a încălcat articolele 3 privind interzicerea tratamentelor inumane şi degradante şi 8 privind respectarea vieții private şi de familie, din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, iar în privința articolului 14 privind interzicerea discriminării, răspunsul autorităților române a fost considerat de CEDO insuficient.[7]

7 Curtea Europeană a Drepturilor Omului; „CEDO a condamnat România pentru folosirea forţei într-o operaţiune ce viza furturi comise de romi", DIGI 24, 16.10.2018

Ne-o adus poliţia aici, aici am stat prima dată jos, pe rampa veche. Noi ne-am făcut barăci din ciolofan. Ș-o vinit poliţia ș-o zâs „nu-i voie aicia că să face drum". Ne-o mutat aicia sus unde-i rampa asta. Aici am stat vreo 7-8 luni. De-acolo o vinit poliţie șî ne-o ars tăte barăcile. Nu ne-o lăsat nici să ne apropiem de barăci. Ne-o dat foc tăt, tăt, tăt. N-avem nici haine să ne-mbrăcăm copiii. Ne-o adus niște haine, paltoane din astea căputuri șî niște saltele șî cu alea ne-onvelit copiii șî am dormit aş̦e.
(Doamna B.C., reclamantă în cauza CEDO)

După ne-am dus cu căruţa în Mănăștur și ne-am strâns haine pă la bidone. Și ne-am găsât câte-o plapumă, câte-o pătură. Ne-o ars barăcile, ne-o pus pe drumuri și de-acolo să nu mai stăm acolo. N-am știut unde să merem, cu atâţa amar de copii. **(V-aţi gândit să mai mergeţi în Mânăștur?)** ***Noi nu ne-am mai dus acolo, că știem ce să întâmplă. Că când merem acolo, ne arde căruţele? Stătem așa fără nimic. Poliţia le ardea.*** **(Doamna B.C., reclamantă în cauza CEDO)**

Nici n-am mai dormit acolo. De frică acolo ne-am dus sub pădure și acolo am dormit. Cu căruţa ne-am dus, că ne-o fost frică că ne-am temut că vin noptea și ne-omoră un copil că așa bătaie n-am văzut. Tomna era. O început să dea în omeni, bărbaţi și femei, nu conta. Pe-o cumnată de-a me, când i-o dat una, o fost gata, c-o fost însărcinată de 2 luni. De atunci nu mai face copii. Cu bastonu' acela i-o dat, aici pe mijloc. **(Doamna B.C., reclamantă în cauza CEDO)**

I-au dus pe bărbaţi la poliţie și ne-am dus și noi după ei. Tăţ erau bătuţi, tăţi erau vai ș-amar de ei. Și ne-am dus la secţie acolo în centru. Pă tăţi i-o băgat acolo în mașină și i-o dus poliţia. Noi ne-am dus după ei pă jos. După ce le-o dat drumu', am vinit aici și ne-am prins la căruţă și ne-am dus păste deal că ne-am temut că vin noptea și ne-omoră. De atunci tăt problemele cu capu' are soţu. Nu pote să steie mult în sore că îl dore și forte. Și dacă be o bere, crede-mă că nu pote să beie o bere. Că una două s-ameţește. El îi forte bolnav. De atunci de când I-o bătut nu să simte bine. **(Doamna B.C., reclamantă în cauza CEDO)**

Interior locuință din Pata Rât

Demersurile altor ONG-uri/actori și rata de succes

Din interviurile luate comunităţii de pe rampă a reieșit că, în general, oamenii sunt mai degrabă dezamăgiţi de faptul că multe organizaţii și persoane au venit la dânșii, au discutat, însă nu au rezolvat nimic, situaţia lor rămânând în esenţă aceeași.

În comunitatea de pe rampă s-a implicat **Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Zona Metropolitană Cluj** prin proiectul „Intervenţii sociale pentru desegregarea și incluziunea socială a grupurilor vulnerabile în Zona Metropolitană Cluj, inclusiv a romilor defavorizaţi" (Pata-Cluj). Prin acest proiect s-a acordat locuitorilor din Pata Rât consiliere ocupaţională, juridică, asistenţă socială și educaţională, management de caz al familiilor și dezvoltare. Proiectul Pata-Cluj a fost unul din cele 7 proiecte finanţate de Guvernul Norvegiei prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009-2014 în cadrul programului de „Combatere a Sărăciei" și unul din cele 5 proiecte cu buget de peste 1 milion de euro.[8]

Președintele Asociaţiei ADI-ZMC a declarat că, deși proiectul Pata-Cluj s-a încheiat în urmă cu 2 ani, în continuare există o activitate pe care o desfășoară pentru copiii de pe rampă din resurse proprii, respectiv școlarizarea acestora. Anul acesta există 27 de copii pe care asociaţia îi duce la școală cu microbuzul propriu, le oferă haine și hrană.

Conform unor informaţii din presă, sumele alocate ar fi fost cheltuite nejustificat. Astfel, s-a menţionat că proiectul a fost în valoare de 3,14 milioane de euro, iar din valoarea lui, suma de 1,37 milioane de euro a fost cheltuită pe salariile celor care au condus proiectul și ale echipei de implementare. Totodată, conform presei, din valoarea totală de 3,1 milioane de euro, „șefii proiectului au folosit 29.000 de euro, din care se susţine că 45 de romi au fost ajutaţi să obţină certificate de naștere, iar alţi 300 - acte de identitate temporare. ..." În plus, o altă sumă de 20.000 de euro s-a alocat pentru servicii medicale pentru romi însă, directorul Asociaţiei Metropolitane a declarat că nu știe cu exactitate câţi romi au fost trataţi medical și nici de ce servicii medicale au beneficiat.[9]

8 Pata Cluj, *Despre Proiect/Întrebări frecvente*

9 „ONG-ul care se ocupă de relocarea romilor de la Pata Rât a cheltuit 1,3 milioane de euro pe SALARII", Știri de Cluj, 23.05.2017

Din informaţiile disponibile,[10] în cadrul proiectului „Intervenţii sociale pentru desegregarea și incluziunea socială a grupurilor vulnerabile în Zona Metropolitană Cluj, inclusiv a romilor defavorizaţi" (Pata Cluj), au fost realizate un număr total de 35 de locuinţe sociale care au fost repartizate familiilor din Pata Rât, însă niciuna dintre acestea nu a revenit familiilor din zona Rampei. Conform discuţiilor purtate cu reprezentanţii ADI ZMC, există un proiect asemănător care a fost depus spre finanţare, prin care s-ar putea construi un număr similar de locuinţe sociale destinate familiilor din Pata Rât. Până la momentul redactării prezentului raport, nu există un răspuns final cu privire la aprobarea proiectului pentru finanţare.

Potrivit informaţiilor transmise de primărie, în Pata Rât activează și **Fundația Dezvoltarea Popoarelor,** subvenționată de Direcția de Asistență Socială şi Medicală, conform Legii nr. 34 din 1998 şi a Legii nr. 350 din 2005. Această fundație derulează programe de sprijin pentru părinți şi copii, programe de educație parentală, valorificare abilități, sprijin acordat mamelor care au copii cu vârsta sub 2 ani, etc. În baza unui parteneriat şi aceeaşi fundație, adăposturile familiilor din rampă au fost dotate cu panouri solare prin care este asigurată energia electrică. De asemenea, au fost achiziționate şi sobe cu lemne de foc.

În plus, în comunitatea Pata Rât cu includerea comunităţii de pe rampă, există o implicare din partea a două **cupluri de olandezi** care trăiesc de mai mulţi ani în România, respectiv: Lambertus Johannes Looij, cunoscut sub numele de Bert preşedintele Fundației Pro Rroma și soţia sa Margaret precum și Frank Stout, președintele fundaţiei Rise&Shine Ministries, împreună cu soţia sa Rita Stout. Ambele fundaţii lucrează în zonă motivaţi de un etos creștin asumat.

Ca activităţi principale, Bert construiește și renovează împreună cu romii case pentru comunitatea de la Pata Rât, a deschis o grădiniță de care se ocupă soţia dumnealui și ajută comunitatea la îmbunătăţirea condiţiilor de trai zilnic. Frank și Rita derulează programe educaţionale și recreative pentru copiii și tinerii din întreaga comunitate, ambele cupluri fiind ajutate prin donaţii sau de voluntari olandezi care vin frecvent în România.

10 A se vedea în acest sens, Pata-Cluj Infografic rezultate proiect (aprilie 2017), p. 2

Interior locuință din Pata Rât

Rampa de gunoi

Conform unui comunicat de presă emis de Preşedintele Consiliului Judeţean Cluj, *„depozitul neconform de la Pata-Rât este vechea rampă de deșeuri municipale deschisă acum 70 de ani de către Statul român. Prin negocierile de aderare la Uniunea Europeană, România s-a angajat că va construi 8 Sisteme de Management Integrat al Deșeurilor - SMID, închizând astfel rampele vechi, publice sau private. Astfel, „Pata-Rât" a fost transferat către Consiliului Judeţean pentru închidere și ecologizare pe fonduri europene. Valoarea totală a lucrărilor aferente construirii noului centru ecologic și a închiderii tuturor vechilor rampe este de 231 milioane euro, în cea mai mare parte fiind folosite fonduri europene.*

În prezent (martie 2019) se efectuează lucrările de stabilizare a zonei, cu încheierea acestora cel târziu în septembrie 2019. Urmează finalizarea lucrărilor de închidere a rampei, termenul limită fiind martie anul viitor. După închidere, vechiului depozit de la Pata Rât va deveni un deal înverzit. Se monitorizează areal timp de 30 ani, în conformitate reglementările de mediu în vigoare. Se monitorizează colectarea levigatului. Acum, toate deșeurile municipale se duc la rampa Regiei Autonome a Domeniului Public (RADP), iar cele judeţene, parţial, la rampa temporară a operatorului privat Strict Prest. După ce întregul SMID va intra în totalitate în funcţiune, toate deșeurile de pe raza judeţului vor fi depozitate la centrul ecologic cel nou.[11]

11 „Pata Rât, deal înverzit. Rampa de gunoi se închide în 2020. Unde vor fi duse deșeurile", Ziua de Cluj, 26.02.2019

Sursă foto: www.scena9.ro

Conform presei, până în februarie 2019, procedura de închidere a rampei se prezintă după cum urmează:

- 2015 – a fost atribuit contractul de închidere pentru depozitele Pata-Rât, Turda, Gherla și Huedin; 10 luni – s-a așteptat un răspuns de la Ministerul Mediului privind noile obligaţii de închidere a depozitului „Pata-Rât";
- 2017 – după finalizarea proiectării închiderii celor patru depozite, am semnat contractul de execuţie pentru lucrările aferente cantităţilor suplimentare de deșeuri depuse;
- 2017 – am reglementat modalitatea de închidere și ecologizare a deșeurilor depozitate suplimentar după încheierea contractului;
- 2017, martie – au început lucrările de închidere la toate cele 4 depozite;
- 2017, iulie – lucrările de închidere au fost afectate de o alunecare de deșeuri care a avansat rapid;
- 2018, martie – abia după 6 luni. Comitetul Judeţean pentru Situaţii de Urgenţă prezidat de Prefect emite documentul care ne dă posibilitatea de a începe lucrările de închidere și consolidare în regim de urgenţă, Consiliul judeţean putând aplica proceduri mai scurte.
- 2018, decembrie – s-au finalizat lucrările de închidere a vechilor depozite de la Turda, Huedin și Gherla, rezultatul fiind o zonă verde.[12]

Conform informaţiilor din presă, procedura de închidere a rampei de gunoi este prea lentă iar sumele cheltuite până în prezent nu se justifică:

„Consiliul Judeţean Cluj „închide" groapa de gunoi de la Pata Rât în fiecare lună...de 8 ani. Nu numai că această rampă nu e închisă, deşi au trecut mulţi ani de când acolo trebuia pus lacătul, dar această „operaţiune" a ajuns să coste judeţul 12 milioane de euro."[13]

„În ultimii ani, Clujul a cunoscut o ascensiune fulminantă, au fost atrase sute de milioane de euro din fonduri europene. Cu toate astea, pentru una dintre problemele majore ale acestui oraș – bomba ecologică – reprezentată de această groapă de gunoi de la marginea orașului, care împrăștie

12 Idem
13 „Să râdem cu Alin Tișe. «Groapa de gunoi se închide în martie 2020.» CJ Cluj «închide » groapa de la Pat Rât în fiecare lună... de 8 ani!", Monitorulcj.ro, 26.02.2019

cenușă toxică, nu s-a găsit încă soluţia potrivită. De câţiva ani buni se tot plănuiește închiderea ei, dar atât. Potrivit Consiliului Judeţean Cluj, un proiect de consolidare a corpului depozitului neconform de deșeuri de la Pata Rât este în desfășurare, iar până în anul 2020, se estimează că groapa va fi închisă. „Depozitul neconform de la Pata-Rât este vechea rampă de deșeuri municipale deschisă acum 70 de ani de către Statul român. Prin negocierile de aderare la Uniunea Europeană, România s-a angajat că va construi opt Sisteme de Management Integrat al Deșeurilor, închizând astfel rampele vechi, publice sau private. Astfel, Pata-Rât a fost transferat către Consiliului Judeţean pentru închidere și ecologizare pe fonduri europene. Valoarea totală a lucrărilor aferente construirii noului centru ecologic și a închiderii tuturor vechilor rampe este de 231 milioane euro, în cea mai mare parte fiind folosite fonduri europene", precizează Consiliul Judeţean într-un comunicat de presă."[14]

Primarul orașului Cluj-Napoca este de părere că, tot ce se întâmplă la periferia orașului, este un rău minor, care va fi rezolvat cândva. ***„Acesta este răul cel mai mic. Între a avea gunoaiele în stradă, pentru că nimeni nu ia 400 de tone de gunoi pe zi și să le ducă în altă parte. Între a le lăsa în stradă și a avea legal o rampă (n.r groapă de gunoi) temporară, este evident că am optat pentru ultima soluţie. Se va termina odată și centrul acela care este în construcţie și atunci vom avea situaţia cu totul alta. Până atunci fac tot ceea ce este posibil pentru a vă lua gunoiul de acasă, ca să nu se îmbolnăvească oamenii."***, a declarat anul trecut primarul orașului, Emil Boc.[15]

14 Daniel Măgureanu, „Made in Romania. PATA RÂT locul nemarcat pe hartă, care înseamnă boală, sărăcie cruntă și chiar moarte", EVZ.ro, 04.06.2019
15 Idem

Sursă foto: www.scena9.ro

Conform informaţiilor din presă, procurorul DNA Cluj, a cerut ca prejudiciul de 13,55 milioane de lei să fie plătit de angajaţii Consiliului Judeţean Cluj, care au fost plătiţi din fonduri europene:*„Apreciem că se impune atragerea răspunderii civile, disciplinare, materiale, după caz, a funcţionarilor publici din cadrul echipei de implementare a proiectului care, urmare a neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a atribuţiilor de serviciu, au prejudiciat bugetul Consiliului Judeţean cu suma de 13.55 milioane lei, reprezentând lucrări efectuate la celula de depozitare, cheltuieli constatate ca nefiind eligibile de Autoritatea de Audit."*[16]

16 „DNA Cluj cere ca angajaţii Consiliului Judeţean Cluj să achite GAURA de 13,55 milioane de lei de la Groapa ecologică a Clujului", Ştiri de Cluj, 10.06.2019

> ***Mie, ceea ce mi se pare cel mai problematic în toată această chestie este că Clujul se prezintă ca un campion cu colectarea selectivă a gunoaielor și apar toate aceste poze cu copiii de la școlile private din Cluj care au acţiuni de colectare selectivă ș.a., dar de fapt, munca reală e făcută în Pata Rât. Și în continuare despre aceste familii se vorbește fie ca un focar de infecţii, fie ca și un pericol pentru Cluj și nu se recunoaște munca lor, deși aici e foarte, foarte multă muncă de conștientizare făcută în primul rând de fundaţia Desire, apoi și în proiectul Pata Cluj au fost multe proiecte care au încercat să arate de fapt această muncă, deci cu toate acestea, munca a rămas în mintea mea în mare măsură nerecunoscută.***
>
> —Cristina Raț, Lector, Facultatea de Sociologie şi Asistență Socială, Universitatea Babeș Bolyai Cluj-Napoca

Criteriile de acordare a locuinţelor sociale

Unul dintre criteriile principale la atribuirea de locuinţe sociale de către Primăria Cluj-Napoca face referire la studii, în sensul în care, cu cât o persoană are un nivel educaţional mai înalt, cu atât obţine puncte mai multe și are șanse mai mari să obţină o locuinţă socială.

Mai multe ONG-uri au semnalat că acesta este un criteriu discriminatoriu în condiţiile în care persoanele care au nevoie de locuinţă socială fac parte, în general, din categorii sociale defavorizate, cu șanse mai mici la educaţie. În ședinţele de Consiliu Local, s-au prezentat de nenumărate ori cetăţeni de la Pata Rât care aveau nevoie de o astfel de locuinţă, dar nu s-au încadrat din cauză că nu au studii.[17]

Fundaţia Desire, care apără drepturile cetăţenilor de etnie romă, a câștigat un proces cu Primăria Cluj-Napoca referitor la condiţiile discriminatorii la atribuirea de locuinţe sociale, sens în care Tribunalul Cluj, Curtea de Apel Cluj (prin Sentinţa Civilă nr. 86/2018[18]) și Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării au stabilit că aceste condiţii sunt ilegale și discriminatorii.

Curtea de Apel Cluj a apreciat că în mod legal

17 Gabriela Dragotă, „Criterii discriminatorii la atribuirea locuinţelor sociale. Primăria Cluj Napoca ignoră sentinţele instanţei", Ziar de Cluj, 18.07.2018
18 Fundaţia Desire, *Acţiuni în instanţă*, 20.07.2018

Locuinţă din Pata Rât

şi temeinic s-a aplicat, prin Hotărârea nr. 531/27.09.2017 a Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, Primarului Municipiului Cluj-Napoca o amendă contravențională de 3000 lei, astfel că a respins acțiunea formulată de reclamanții Municipiul Cluj-Napoca şi Primarul Municipiului Cluj-Napoca în contradictoriu cu pârâții Consiliul Național Pentru Combaterea Discriminării şi Fundația „Desire"- Fundație pentru Deschidere şi Reflexie Socială, ca neîntemeiată.

Prin sentinţa Civilă nr. 86/2018 a Curţii de Apel Cluj - Secţia Contencios Administrativ și Fiscal, judecătorii au considerat că există o discrepanță mult prea mare, care nu se justifică, între punctajele acordate pentru persoanele cu studii cel puțin universitare comparativ cu celelalte persoane, acordarea unui punctaj ridicat persoanelor care au absolvit studii universitare sau doctorale, fiind de natură să discrimineze. Un argument reţinut în susţinerea acestei concluzii a fost acela că, studiile universitare sau chiar doctorale prin ele însele pot asigura, accesul la o situaţie economică adecvată, inclusiv la locuri de muncă și credite bancare imobiliare. În schimb, este mult mai probabil că persoanele fără studii sau cu studii primare, nu ar putea beneficia de aceleaşi avantaje economice. [19]

La momentul câștigării procesului, reprezentanţii fundaţiei Desire au explicat presei că, „***Persoanele fără studii sau cu studii primare şi cu atât mai mult persoanele cu handicap sau dizabilități fac parte din categorie persoanelor defavorizate, acestea fiind printre primele categorii de persoane a căror plajă de oportunități profesionale, de angajare şi de asigurare a unui nivel de trai decent este extrem de redusă. Mai mult, gradul redus de educație, subordonat absenței studiilor, este asociat de multe ori unor comunități etnice defavorizate, precum comunitatea etniei rome (..). Tocmai situația acestor categorii de persoane este cea pentru care a fost edictată Legea nr. 116/2002 privind prevenirea şi combaterea marginalizării sociale, al cărei obiectiv este, printre cele reglementate la art. 2, şi acela de a garanta accesul inclusiv la o locuință, în mod special al tinerilor, marginalizați social, prin poziția socială periferică, de izolare, manifestată prin absența unui minimum de condiții sociale de viață"***[20]

Municipiul Cluj-Napoca a declarat recurs împotriva hotărârii pronunţate de Curtea de Apel Cluj, astfel că dosarul se află în curs de soluţionare în faţa Înaltei Curţi de Casaţie și Justiţie, având termen de judecată stabilit pentru data de 25.11.2020.

19 Idem

20 Idem

Interior locuință din Pata Rât

CONCLUZII

Drepturile încălcate

Dreptul la locuire este încălcat comunităţii de pe rampă. Autorităţile locale au responsabilitatea de a asigura comunităţii o locuinţă și de a nu fi realizat evacuările forţate, ţinând cont de următoarele prevederi din legislaţia naţională:

*Astfel, **Constituţia României**, descrie obligaţiile generale ce revin autorităţilor statului cu privire la protecţia socială și la respectarea drepturilor cetăţenilor, sens în care trebuie menţionate prevederile art. 1: (3)România este stat de drept, democratic şi social, în care demnitatea omului, drepturile şi libertăţile cetăţenilor (..) reprezintă valori supreme (..) şi sunt garantate. Art. 47: Nivelul de trai. (1)Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică şi de protecţie socială, de natură să asigure cetăţenilor un nivel de trai decent. (2) (..)Cetăţenii au dreptul şi la măsuri de asistenţă socială, potrivit legii.*

*Legislaţia specifică reglementează modalităţile de realizare și responsabilităţile legale ce revin autorităţilor publice cu privire la construcţia de locuinţe sociale. Astfel, **Legea locuinţei Nr. 114/1996*** prevede: Accesul liber şi neîngrădit la locuinţă este un drept al fiecărui cetăţean. Realizarea locuinţelor constituie un obiectiv major, de interes naţional, pe termen lung, al administraţiei publice centrale şi locale. Art. 50: Finanţarea locuinţelor sociale se asigură din bugetele locale, în limitele prevederilor bugetare aprobate anual, ale consiliilor locale, în care scop se instituie o subdiviziune de cheltuieli distinctă în aceste bugete. Statul sprijină construcţia de locuinţe sociale prin transferuri de la bugetul de stat, stabilite anual cu această destinaţie în bugetul Ministerului Lucrărilor Publice şi Amenajării Teritoriului, prin legea bugetului de stat.*

*În ceea ce priveşte protecţia persoanelor aparţinând grupurilor vulnerabile, legiuitorul a adoptat o serie de prevederi menite să asigure o protecţie juridică a asigurării unui nivel de trai decent pentru toţi cetăţenii. În acest sens, **Legea nr. 116 din 15 martie 2002 privind prevenirea şi combaterea marginalizării sociale**, Art. 1 prevede: Caracterul social al statului român, prevăzut în Constituţie, impune instituirea unor măsuri pentru evitarea degradării nivelului de trai şi păstrarea demnităţii tuturor cetăţenilor.*

Art. 2: Obiectul prezentei legi îl constituie garantarea accesului efectiv, în mod deosebit al tinerilor, la drepturi elementare şi fundamentale, cum sunt: dreptul la o locuinţă (..) precum şi instituirea unor măsuri de prevenire şi combatere a marginalizării sociale şi mobilizarea instituţiilor cu atribuţii în domeniu.

Art. 3: Marginalizarea socială, în sensul prezentei legi, se defineşte prin poziţia socială periferică, de izolare a indivizilor sau grupurilor cu acces limitat la resursele economice, politice, educaţionale şi comunicaţionale ale colectivităţii; ea se manifestă prin absenţa unui minimum de condiţii sociale de viaţă.

Art. 4 (1): Armonizarea politicilor destinate cunoaşterii şi prevenirii situațiilor care determină marginalizarea socială se realizează cu participarea instituțiilor publice, a comunităților locale, a reprezentanților organizațiilor patronale şi sindicale şi a reprezentanților societății civile. (2)Instituțiile publice centrale şi locale au obligația să stabilească măsuri şi să realizeze acțiuni de combatere a marginalizării sociale. (3)Statul, prin instituțiile sale, asigură informarea completă şi accesul real la drepturile fundamentale ale cetățenilor.

Art. 25 (1): În funcție de nivelurile veniturilor stabilite în temeiul prevederilor art. 23 consiliile locale au obligația de a asigura accesul persoanelor şi familiilor marginalizate, identificate potrivit art. 24, la locuință şi la serviciile publice de strictă necesitate, cum sunt: apă, energie electrică, gaze naturale, termoficare etc.

Art. 26: Consilierea persoanelor cu scopul de a beneficia de drepturile stabilite de prezenta lege se asigură gratuit de către instituțiile de stat abilitate şi de aparatul de lucru specializat al primăriilor.

Art. 27 (1)Guvernul are obligația de a prezenta anual în Parlamentul României Raportul privind situația persoanelor şi familiilor marginalizate, precum şi programul pentru combaterea marginalizării sociale a acestora. (2)Consiliile locale au obligația de a analiza trimestrial modul în care au fost aplicate măsurile pentru prevenirea şi combaterea marginalizării sociale, prevăzute în programul acestora.

Art. 49 din capitolul III din Norme Metodologice din 2002: Prin persoană marginalizată social se înțelege persoana care beneficiază de venit minim garantat sau face parte dintr-o familie beneficiară de venit minim garantat, în condițiile Legii nr. 416/2001, şi se află în cel puțin două dintre următoarele situații:
a) nu are loc de muncă;
b) nu are locuință în proprietate sau în folosință;
c) locuieşte în condiții improprii;
d) are unul sau mai mulți copii în întreținere sau face parte dintr-o familie cu mulți copii în întreținere;
e) este persoană vârstnică, fără susținători legali;
f) este încadrată în categoria persoanelor cu handicap sau invaliditate;
g) are în întreținere o persoană încadrată în categoria persoanelor cu handicap grav, accentuat ori invaliditate gradul I sau II;
h) a executat o pedeapsă privativă de libertate.

Tot în sensul asigurării unei protecţii sociale adecvate pentru persoanele ce fac parte din grupuri vulnerabile, trebuie menţionate prevederile ***Legii nr. 292 din 20 decembrie 2011 a asistenței sociale:*** *Art. 53 (2) Pentru prevenirea şi combaterea sărăciei şi a riscului de excluziune socială, prin politicile publice inițiate, statul: a)asigură accesul persoanelor vulnerabile la unele drepturi fundamentale, cum ar fi: dreptul la locuință, la asistență socială şi medicală, la educație şi la loc de muncă; b)instituie măsuri de sprijin conform nevoilor particulare ale persoanelor, familiilor şi grupurilor defavorizate.*
Art. 56: (1) Principalele categorii de servicii sociale având drept scop exclusiv prevenirea şi combaterea sărăciei şi riscului de excluziune socială sunt adresate persoanelor şi familiilor fără venituri sau cu venituri reduse, persoanelor fără adăpost, victimelor traficului de persoane, precum şi persoanelor private de libertate.

Cu referinţă la situaţia specială în care se află persoanele minore, legiuitorul a reglementat în mod distinct aceste aspecte prin ***Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 privind protecția şi promovarea drepturilor copilului – Republicată:*** *Art. 48: (2)În cazul în care părinții sau persoanele care au, potrivit legii, obligația de a întreține copilul nu pot asigura, din motive independente de voința lor, satisfacerea nevoilor minime de locuință, hrană, îmbrăcăminte şi educație ale copilului, statul, prin autoritățile publice competente, este obligat să asigure acestora sprijin corespunzător, sub formă de prestații financiare, prestații în natură, precum şi sub formă de servicii, în condițiile legii.*

Autorităţile locale aveau responsabilitatea de a respecta dreptul la locuire și de a nu realiza evacuările forţate, ţinând cont de următoarele prevederi din legislaţia internaţională:

- ***Declaraţia Universală a Drepturilor Omului,*** *art.3, art.12, art.22, art. 25 pct.1, pct. 2*
- ***Pactul internaţional din 16 decembrie 1966 cu privire la drepturile civile şi politice (PIDESC),*** *art.11 pct. 1, art. 12 pct. 1*
- ***Comitetul Drepturilor Economice, Sociale și Culturale (CDESC) al Organizaţiei Naţiunilor Unite***
- ***Comentariul general nr.4/1991,*** *art.1, art.7, art. 8 lit. a), art. 13, art. 18*
- ***Comentariul general nr.7/1997,*** *art.1, art.10, art.13, art.19, art. 20*
- ***Convenţia Europeană a Drepturilor Omului,*** *art.3, art.8 pct. 1, pct. 2, art.13, art. 14*
- ***Carta socială europeană revizuită, Partea I -*** *art.13, art.14, art.15, art.16, art.17, art.23, art.30, art.31, Partea 2 - art. 30 lit. a), art. 31 pct. 1, 2, 3*
- ***Convenţia cu privire la drepturile copilului a Organizaţiei Naţiunilor Unite,*** *art. 27 pct. 1, pct. 3*
- ***Convenţia privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi a Organizaţiei Naţiunilor Unite,*** *art. 28 pct. 1, pct. 2 lit. a), lit. d)*

Fără o locuință proprietate personală, persoanele sunt prejudiciate sub mai multe planuri. Astfel, în lipsa unei locuinţe nu pot deţine decât cărți de identitate temporare, cu valabilitate de 1 an, cu care le este foarte greu să se angajeze și cu care nu pot părăsi ţara. Primăria Cluj-Napoca nu emite cărţi de identitate permanente în lipsa existenţei unui act doveditor pentru adresa de locuire (titlu de proprietate/contract de închiriere/comodat), deoarece în mod obligatoriu trebuie să se facă dovada deţinerii unui spaţiu de către solicitant[21]*. Aceasta practica a Primariei Cluj-Napoca este abuziva intrucat nu tine cont de prevederile legislative in vigoare, respectiv de art. 28, alin. 1, lit. c) din O.U.G. nr. 97/2005.*

Conform art. 59 din Codul Civil, orice persoană are dreptul la nume, la domiciliu, la reședinţă, precum și la o stare civilă, dobândite în condiţiile legii. În conformitate cu art. 12 alin. (3) din O.U.G. nr. 97 din 14 iulie 2005 privind evidența, domiciliul, reşedința şi actele de identitate ale cetățenilor români – Republicată: În sensul prezentei ordonanțe de urgență, prin act de identitate se înțelege cartea de identitate, cartea electronică de identitate, cartea de identitate provizorie şi buletinul de identitate, aflate în termen de valabilitate. Conform art. 13 alin. (1): Actul de identitate face dovada identității, a cetățeniei române, a adresei de domiciliu şi, după caz, a adresei de reşedință. Potrivit art. 20 alin. (1): Cartea de identitate provizorie se eliberează în următoarele cazuri: a)când solicitantul nu prezintă

21 Primăria Cluj-Napoca, *Evidenţa Populaţiei / Acte de identitate, acte necesare, eliberări*

toate documentele necesare pentru eliberarea cărții de identitate sau a cărții electronice de identitate.

Trebuie menţionat în mod explicit faptul că, în conformitate cu prevederile legale în vigoare, dovada domiciliul se poate face și prin declaraţie pe proprie răspundere însoţită de o verificare în teren a poliţistului de ordine publică. Acest aspect este deosebit de important întrucât permite obţinerea de acte de identitate permanente de către persoane care nu pot face dovada domiciliului în modul comun, prin prezentarea unui titlu de proprietate asupra locuinţei, a unui contract de închiriere/ comodat sau al acordului scris al unui proprietar ce deţine titlu de proprietate. Această prevedere legală a fost adoptată de legiuitor tocmai în scopul asigurării posibilităţii obţinerii unui act de identitate permanent de către persoanele ce se află în situaţii atipice, respectiv deţin o locuinţă, dar nu deţin titlu de proprietate valabil. Această modificare legislativă este deosebit de utilă, raportat la numărul mare de situaţii în care regimul juridic al proprietăţii imobilelor nu este clarificat, însă această prevedere este, în general, ignorată în practică de autorităţile locale responsabile, asa cum pare să fie cazul și cu privire la comunitatea din Pata Rât. În concret, conform art. 28 alin. (1) din Ordonanţă, dovada adresei de domiciliu se poate face cu:

- *acte încheiate în condițiile de validitate prevăzute de legislația română în vigoare, privind titlul locativ;*
- *declarația scrisă a găzduitorului, persoană fizică sau persoană juridică, de primire în spațiu, însoțită de unul dintre documentele prevăzute la lit. a) sau, după caz, la lit. d);*
- *declarația pe propria răspundere a solicitantului,* ***însoțită de nota de verificare a polițistului de ordine publică, prin care se certifică existența unui imobil cu destinație de locuință şi faptul că solicitantul locuieşte efectiv la adresa declarată, pentru persoana fizică ce nu poate prezenta documentele prevăzute la lit. a) şi b);***
- *documentul eliberat de autoritatea administrației publice locale, din care să rezulte că solicitantul sau, după caz, găzduitorul acestuia figurează înscris în Registrul agricol, cu imobil cu destinație de locuință;*
- *actul de identitate al unuia dintre părinți sau al reprezentantului său legal ori actul de încredințare, însoțit, după caz, de unul din actele prevăzute la lit. a)-d), în cazul minorilor care solicită eliberarea unui act de identitate.*

Potrivit art. 20 din Ordonanţă: (1)Cartea de identitate provizorie se eliberează în următoarele cazuri: a) când solicitantul nu prezintă toate documentele necesare pentru eliberarea cărții de identitate sau a cărții electronice de identitate. Conform art. 28 alin. (1) din Ordonanţă, dovada adresei de domiciliu se poate face cu:

a) acte încheiate în condițiile de validitate prevăzute de legislația română în vigoare, privind titlul locativ;

b) declarația scrisă a găzduitorului, persoană fizică sau persoană juridică, de primire în spațiu, însoțită de unul dintre documentele prevăzute la lit. a) sau, după caz, la lit. d);

c) declarația pe propria răspundere a solicitantului, însoțită de nota de verificare a polițistului de ordine publică, prin care se certifică existența unui imobil cu destinație de locuință şi faptul că solicitantul locuieşte efectiv la adresa declarată, pentru persoana fizică ce nu poate prezenta documentele prevăzute la lit. a) şi b);

d) documentul eliberat de autoritatea administrației publice locale, din care să rezulte că solicitantul sau, după caz, găzduitorul acestuia figurează înscris în Registrul agricol, cu imobil cu destinație de locuință;

e) actul de identitate al unuia dintre părinți sau al reprezentantului său legal ori actul de încredințare, însoțit, după caz, de unul din actele prevăzute la lit. a)-d), în cazul minorilor care solicită eliberarea unui act de identitate.

Potrivit art. 73 din Normele Metodologice din 4 octombrie 2006 de aplicare unitară a dispozițiilor legale privind evidența, domiciliul, reşedința şi actele de identitate ale cetățenilor români: (1) Pentru a se evidenția situația de fapt, în cartea de identitate provizorie, rubricile "Motivul eliberării"

sau, după caz, "Domiciliu" se completează după cum urmează:
b)"lipsă locuință" - pentru persoanele din categoria celor lipsite de adăpost, care nu pot declara adresa unui imobil cu destinație de locuință;
c)"lipsă dovada adresei de domiciliu" - pentru persoanele care locuiesc într-un imobil cu destinație de locuință şi nu pot prezenta documentul cu care să facă dovada adresei de domiciliu.
(2)Pentru situația prevăzută la alin. (1) lit. b), la rubrica "Domiciliu" se înscrie localitatea sau, după caz, sectorul municipiului Bucureşti, unde a fost identificată persoana, la data eliberării actului de identitate, ca urmare a solicitării celui în cauză, a instituțiilor cu atribuții în domeniul protecției sociale sau a poliției. (3)Pentru situația prevăzută la alin. (1) lit. c), în cartea de identitate provizorie, la rubrica "Domiciliu", se înscrie adresa la care solicitantul declară că locuieşte efectiv.

În conformitate cu art. 61 din Legea nr. 248 din 20 iulie 2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate: (1)Pentru scopurile prezentei legi, cartea de identitate şi cartea electronică de identitate valabile constituie document de călătorie pe baza căruia cetățenii români pot călători în statele membre ale Uniunii Europene. (2)Regimul juridic al cărții de identitate şi al cărții electronice de identitate este cel prevăzut de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reşedința şi actele de identitate ale cetățenilor români, republicată, cu excepția situațiilor în care prezenta ordonanță de urgență dispune altfel.

Valoarea actului de identitate provizoriu este mult mai redusă față de o carte de identitate cu valabilitate obișnuită, din mai multe considerente: trebuie reînnoită anual; are o credibilitate mult scăzută în faţa instituţiilor publice, a băncilor, a unor potenţiali angajatori, sau a persoanelor care oferă spaţiu pentru închiriat; întrucât nu pot face dovada unui domiciliu, persoanele de pe rampă sunt expuse riscului de a nu primi corespondenţa sau eventuale ajutoare sociale si nu pot calatori in strainatate. Astfel, deși în viziunea legiuitorului, aceste documente provizorii au scopul de a sprijini persoanele care nu deţin toate documentele necesare pentru o carte de identitate, această soluţie restrânge dreptul la identitate, precum si dreptul la libera circulatie si, indirect, dreptul la munca.[22]
Totodată, fără o locuinţă legală, persoanele nu se pot racorda la apă și electricitate. Aceasta întrucât sunt în imposibilitate de a face dovada deţinerii unei adrese de locuire, care să figureze în evidenţele serviciilor de furnizare de utilităţi și totodată la care să li se transmită facturile aferente.

Intervievând comunitatea de pe rampa din faţă, persoanele au declarat că nu au lumină noaptea și că ar dori să se racordeze la reţeaua de electricitate prin unul din stâlpii de lângă casele lor. Pentru a avea curent, la data realizării interviurilor, 24.03.2019, comunitatea folosea generatoare (unele în comun), dar acestea sunt scumpe și consumă multă benzină, consum pe care nu și-l permit financiar. Este de menţionat că, ulterior realizării interviurilor, conform informaţiilor furnizate de primărie în data de 19.06.2019, în baza unui parteneriat între primărie și Fundaţia Dezvoltarea Popoarelor, adăposturile familiilor din rampă au fost dotate cu panouri solare prin care este asigurată energia electrică.

22 Facilitarea accesului la documente de identitate pentru persoanele vulnerabile - Policy Paper, ARAS Filiala Timișoara, Centrul de Resurse Juridice, Asociaţia SASTIPEN, Asociaţia Carusel, p. 7

(Vă e frică că vă demolează si casa aceasta?) *Păi mi-i frică dară, că n-am acte după ie. Ar trăbui plan din acela, nu știu cum să-i zâc, să ridice casa. Șî cum ne-o zâs alţî că-i pre mare fundaţia din jos șî n-avem dreptu' să fac așa mare. Șî ni-i frică. Forte frică mi-i, că mi-o dă jos șî unde mai stau cu atâţa copii? Nu mai am unde să mă duc nicări.* (Doamna B.C., persoană intervievată)

Am generator propriu, dar s-a stricat, folosesc lanterna pentru a face lumină. Lanterna ţine doar o noapte și pe urmă trebuie să schimbăm bateria. (Doamna P.L., persoană intervievată)

Nu avem nici apă, nici curent, stăm în întuneric, ne folosim de lanternă. Nu avem nici stâlp, nu ne-au autorizat. Am avut generator, dar s-a stricat, l-am dat la fier vechi, e scump, nu ne permitem să tot cumpărăm și și consumă mult ulei și benzină. (Doamna L.L., persoană intervievată)

Nu am generator. Di unde bani pă benzină în fiecare nopte? Di unde amaru' nost? Când avem luăm, când nu, nu . Apă, când ne dă de la poartă, când vre ne dă, când nu, nu. (Doamna L.C., persoană intervievată)

RECOMANDĂRI

Comunitatea de romi din Pata Rât, și în mod particular comunitatea din „Rampă", trăiește în condiţii deosebit de grele, probabil printre cele mai grele condiţii din România. Condiţiile de locuire sunt caracterizate de supraaglomerare, calitate substandard, lipsa spaţiilor adecvate pentru dormit, prepararea hranei și igienă, protecţia insuficientă faţă de intemperii, mediu de locuire toxic, probleme legate de securitatea posesiei.

Accesul la servicii de bază precum educaţie de calitate, îngrijire medicală sau protecţie socială este limitat. Conform informaţiilor puse la dispoziţie în data de 19.06.2019 de Primăria Cluj-Napoca, în evidenţa Serviciului Protecție Socială din cadrul Direcției de Asistenţă Socială și medicală se află doar două familii care locuiesc în comunitatea de pe rampă care beneficiază de venit minim garantat și de serviciile gratuite ale Cantinei de Ajutor Social și Pensiune.

Criteriul domiciliului și al cărţii de identitate pentru acordarea de locuinţe sociale este unul care contravine dispoziţiilor dreptului comunitar european. Acest principiu a fost inclus printre criteriile de acordare a locuinţelor sociale în baza legii cadru nr. 195/2016 a descentralizării. Aceasta lege face aplicarea principiului de drept european al subsidiarităţii. Numai că, acest principiu nu poate fi aplicat cu încălcarea drepturilor fundamentale ale omului așa cum este dreptul la locuinţă prevăzut de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) și de alte acte normative internaţionale, precum și în legislaţia internă.

Astfel, potrivit art. 43 din legea 114/1996, criteriile pe baza cărora se acordă locuinţă socială nu prevăd vreo condiţie legată de domiciliul, reședinta sau carte de identitate, astfel încât ele nu pot fi incluse potrivit principiului subsidiarităţii printre criteriile de acordare a locuinţelor sociale

fără a se încălca OG 137/2000 privind prevenirea și sancţionarea tuturor formelor de discriminare.

Imposibilitatea dovedirii adresei de domiciliu nu ar trebui să conducă la imposibilitatea exercitării drepturilor prevăzute de lege, în special în ce privește protecţia socială a persoanelor aparţinând grupurilor vulnerabile. Astfel, autoritatea locală ar trebui să aplice prevederile legislative deja existente pentru a permite eliberarea unor cărţi de identitate ne-provizorii pentru toate persoanele care locuiesc în imobile al căror statut nu este clarificat juridic.

Alternativ, autoritatea locală trebuie să deruleze vizite ce certifică domiciliul de fapt al persoanelor vizate, iar acordarea drepturilor prevăzute de lege trebuie să se realizeze în baza acestor vizite în teren care certifică domiciliul de fapt. În viitor, alte soluţii ar putea să includă asigurarea unui domiciliu nominal fie la ONG-uri acreditate pentru acest lucru, fie la centre de asistenţă socială ale statului.

În sensul celor arătate mai sus, intervenţia autorităţilor trebuie să fie promptă, efectivă și substanţială, prin întocmirea unui plan operaţional de lungă durată care trebuie să aibă în vedere, cel puţin, următoarele:

- ***Închiderea rampei de gunoi sau decontaminarea zonei conform standardelor europene pentru a elimina factorii de risc la adresa cetăţenilor;***
- ***Consultarea reală a persoanelor din comunitatea Pata Rât cu privire la toate măsurile ce le vizează, în special în ce privește relocarea acestora și accesul la serviciile sociale disponibile, cu informarea adecvată a acestora asupra drepturilor prevăzute de lege;***
- ***Orice demersuri de relocare trebuie să aibă în vedere acordarea unor locuinţe care să le ofere condiţii decente de trai, cu respectarea normativelor legale conform Anexei 1 la Legea nr. 114//1996,. De asemenea, trebuie avută în vedere și accesibilitatea financiară a acestor locuinţe, atât sub aspectul chiriei, cât și al costului utilităţilor;***
- ***Clarificarea situaţiei juridice a terenului și a clădirilor ce aparţin persoanelor ce locuiesc în comunitatea din Pata Rât, zona „Rampă";***
- ***Renunţarea la practica nelegală a refuzării emiterii de cărţi de identitate permanente pentru persoanele ce nu pot prezenta documente ce fac dovada domiciliului - încălcând acum prevederile legale ce permit realizarea dovezii domiciliului prin declaraţie pe propria-răspundere însoţită de verificări în teren realizate de poliţie;***
- ***Renunţarea la îngrădirea accesului la servicii sociale pe motivul lipsei unei cărţi de identitate din care să rezulte domiciliul posesorului pe raza localităţii Cluj-Napoca și înlocuirea acestei abordări cu stabilirea unor măsuri de acordare a serviciilor sociale în baza unor vizite ce certifică domiciliul de fapt al persoanei;***
- ***Iniţierea unor măsuri de inserţie pe piaţa muncii, prin sprijinirea persoanelor din „Rampă" să acceseze cursuri de formare profesională și facilitarea obţinerii unui loc de muncă;***
- ***Sprijinirea persoanelor din această comunitate în vederea asigurării accesului la servicii de sănătate, inclusiv prin mediere sanitară și prin facilitarea accesului la statutul de persoană asigurată;***
- ***Extinderea programelor educaţionale pentru a asigura un sprijin suplimentar atât material, informaţional, cât și școlar, pe întreaga durată a studiilor copiilor din această comunitate sever dezavantajată;***
- ***Programele de intervenţie socială menţionate anterior trebuie gândite în consultare cu persoanele vizate și să funcţioneze pe termen lung.***

Linkuri

În ordinea apariţiei pe parcursul textului:

Daniel Măgureanu, „Made in Romania. PATA RÂT locul nermarcat pe hartă, care înseamnă boală, sărăcie cruntă și chiar moarte", EVZ.ro, 04.06.2019, https://evz.ro/gunoi-pata-rat-cluj-napoca.html , accesat în data de 21.07.2019, ora 18:38

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22fulltext%22:[%225886/15%22],%22languageisocode%22:[%22ENG%22]} , accesat în data de 19.07.2019, ora 08:40

„CEDO a condamnat România pentru folosirea forței într-o operațiune ce viza furturi comise de romi", DIGI 24, 16.10.2018, https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/justitie/cedo-condamna-romania-pentru-folosirea-fortei-intr-o-operatiune-ce-viza-furturi-comise-de-romi-1014667 , accesat în data de 19.07.2019, ora 08:41

„ONG -ul care se ocupă de relocarea romilor de la Pata Rât a cheltuit 1,3 milioane de euro pe SALARII", Ştiri de Cluj, 23.05.2017, https://www.stiridecluj.ro/social/ong-ul-care-se-ocupa-de-relocarea-romilor-de-la-pata-rat-a-cheltuit-1-3-milioane-de-euro-pe-salarii , accesat în data de 28.07.2019, ora 11:43

Pata-Cluj Infografic rezultate proiect (aprilie 2017), pag. 2, disponibil la adresa https://issuu.com/pata-cluj2/docs/pata-cluj_infografic_rezultate_proi_0f7e76ba105201.

„Pata Rât, deal înverzit. Rampa de gunoi se închide în 2020. Unde vor fi duse deşeurile", Ziua de Cluj, 26.02.2019, https://ziuadecj.realitatea.net/administratie/pata-rat-deal-inverzit-rampa-de-gunoi-se-inchide-in-2020-unde-vor-fi-duse-deseurile--183192.html , accesat în data de 29.07.2019, ora 10:37

„Să râdem cu Alin Tişe. "Groapa de gunoi se închide în martie 2020". CJ Cluj "închide" groapa de la Pata Rât în fiecare lună...de 8 ani!", Monitorulcj.ro , 26.02.2019, https://www.monitorulcj.ro/actualitate/69339-sa-radem-cu-alin-tise-groapa-de-gunoi-se-inchide-in-martie-2020-consiliul-jude%C5%A3ean-inchide-groapa-de-la-pata-rat-in-fiecare-luna-de-8-ani , accesat în data de 21.07.2019, ora 18:31

„DNA Cluj cere ca angajaţii Consiliului Judeţean Cluj să achite GAURA de 13,55 milioane de lei de la Groapa ecologică a Clujului", Ştiri de Cluj, 10.06.2019, https://www.stiridecluj.ro/politic/dna-cluj-cere-ca-angajatii-consiliului-judetean-cluj-sa-achite-gaura-de-13-55-milioane-de-lei-de-la-groapa-ecologica-a-clujului , accesat în data de 28.07.2019, ora 12:30

Gabriela Dragotă, „Criterii discriminatorii la atribuirea locuinţelor sociale. Primăria Cluj-Napoca ignoră sentinţele instanţei", Ziar de Cluj, 18.07.2018, https://www.ziardecluj.ro/criterii-discriminatorii-la-atribuirea-locuintelor-sociale-primaria-cluj-napoca-ignora-sentitele-instantei , accesat în data de 19.07.2019, ora 13:50

Fundaţia Desire, Acţiuni în instanţă, 20.07.2018, https://www.desire-ro.eu/?cat=146 , accesat în data de 21.07.2019, ora 17:14

Primăria Cluj-Napoca, Evidenţa Persoanelor/Acte de identitate, acte necesare, eliberări, https://primariaclujnapoca.ro/evidenta-persoanelor/acte-de-identitate/

Facilitarea accesului la documente de identitate pentru persoanele vulnerabile - Policy Paper, ARAS Filiala Timișoara, Centrul de Resurse Juridice, Asociaţia SASTIPEN,Asociaţia Carusel,http://www.crj.ro/wp-content/uploads/2015/12/IDs2.pdf , p. 7

Surse Imagini

Fotografiile au fost realizate de **Jakab Hanga** și echipa proiectului ***Închiderea cercului - Vulnerabilitatea locuirii romilor și interesele din domeniul locuirii***, cu excepţia:

1. **Imagine hartă, p. 4** - din cartea „Pata", Editori A. Dohotaru, H. Harbula, E. Vincze, Editura Fundaţiei pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2016

2. **Imagini p.8, p.9** - www.patacluj.ro

3. **Fotografii p.14, p.16** - George Popescu (Poqe), www.scena9.ro

© Centrul de Resurse Juridice, 2019.
Această publicaţie este protejată de drepturile de autor, dar poate fi reprodusă prin orice mijloace, gratuit, fără permisiune prealabilă, în scopuri didactice, jurnalistice sau academice, dar nu în scop comercial. Pentru reproducerea în orice alte condiţii, este necesară permisiunea în scris a organizaţiei Centrul de Resurse Juridice.

Document realizat în cadrul proiectului „Închiderea cercului - vulnerabilitatea locuirii romilor și interesele din domeniul locuirii", sprijinit printr-un grant din partea **Fundației Open Society Institute** în cooperare cu **OSIFE**, din cadrul Open Society Foundations.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE
justiţie, demnitate, egalitate.

STR. ARCULUI 19, SECTOR 2, 021032, BUCUREȘTI
TELEFON: (+40) 21-212.06.90, (+40) 21-212.05.20 | FAX: (+40)21.212.05.19
OFFICE@CRJ.RO | WWW.CRJ.RO | FACEBOOK.COM/CRJRO